

**TOSHKENT DAVLAT SHARQSHUNOSLIK
UNIVERSITETI**

**SHARQ FALSAFASI VA GERMENEVTIKA
KAFEDRASI**

**"SHARQ ALLOMALARI YOZMA
MEROSINING ILMIY, FALSAFIY,
MA'NAVIY TAFAKKURDAGI O'RNINI"**

**RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY
ANJUMANI MATERIALLARI**

TOSHKENT - 2025

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR
VAZIRLIGI
TOSHKENT DAVLAT SHARQSHUNOSLIK
UNIVERSITETI**

**SHARQ ALLOMALARI YOZMA MEROSINING
ILMIY, FALSAFIY, MA’NAVIY
TAFAKKURDAGI O‘RNI**

**Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi
materiallari**

Toshkent – 2025

**SHARQ ALLOMALARI YOZMA MEROSINING ILMIY, FALSAFIY, MA'NAVIY
TAFAKKURDAGI O'RNI.** Ilmiy maqolalar to'plami. Toshkent:TDShU. 2025. 400 b.

Ushbu ilmiy maqolalar to'plami O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligining 2024-yil 27-dekabrdagi 490-sonli buyrug'ida belgilangan vazifalar ijrosini ta'minlash maqsadida 2025-yil 26-aprelda Toshkent davlat sharqshunoslik universitetida **“Sharq allomalari yozma merosining ilmiy, falsafiy, ma'naviy tafakkurdagi o'rni”** mavzusida Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari asosida tuzilgan.

Mas'ul muharrir:
PhD, dotsent **J.B. Sulaymonov**

Nashrga tayyorlovchi:
PhD. **L.A. To'rayev**

Taqrizchilar:
falsafa fanlari doktori, professor **E.M. Izzetova**
falsafa fanlari doktori, professor **J.S.Ramatov**

Toshkent davlat sharqshunoslik Universitet Kengashi
tomonidan nashrga tavsiya etilgan
(2025-yilning 3-mayda bo'lib o'tgan 9-sonli majlis qarori).

© Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti, 2025.

Заключение. Мы считаем, что необходимо и дальше глубоко исследовать произведения, все творческое наследие Навои не только с точки зрения поиска сведений о его прекрасной жизни, не только через призму его суфийской поэзии, а в целом, с целью приобщения всего человечества к сокровищнице смыслов этого гения.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Агзамходжаева Ш.С. Дисс. раб. на соис.усчен.степени док.философских наук на тему: Концепция проблемы человека в суфийских взглядах Алишера Навои. — Ташкент, 2023. — стр. 19, 21.
2. Алишер Навоий. Мукаммал асарлар тўплами. 20 томлик (1987 – 2003). Муншаот (на узб.яз.) // 14-том. Т.: «Фан», 2001.
3. Алишер Навои. Сочинения в десяти томах. Суждение о двух языках. Т.Х. — Ташкент: «Фан», 1970. — Стр.123-132.
4. Саидбахром Азизов. Алишер Навои асарларида фалакиёт сирлари (на узб.яз.). Ташкент, Узбекистан НМИУ. 2017. 136 стр.
5. Алишер Навоий. Мукаммал асарлар тўплами. 20 жилдлик. 17-жилд: Насойим ул-муҳаббат. — Т.: «Фан», 2001. — 459-472-бетлар.
6. Алишер Навои. Сочинения в 10 томах. Том VIII. «Язык птиц». — Ташкент: Изд-во «Фан» Узбекской ССР, 1970. — Стр.315-316.

ABU NASR FAROBİY HAQIDA — ARAB, FORS VA TURK OLIMLARI ASARLARINING TAHLILI

Saydaliyeva Nigora

*Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti,
Sharq falsafasi va germenevtika kafedrasida dotsenti
falsafa fanlari nomzodi*

ORCID 0000-0001-8884-8724 e-mail: saidaliyeva_nigora@mail.ru

Annotatsiya. Mazkur maqolada buyuk alloma va mutafakkir Abu Nasr al-Farobiyning ilmiy merosi arab, fors va turk olimlari tomonidan qanday oʻrganilganligi tahlil qilinadi. Farobiy Sharq falsafasi va ilm-fan taraqqiyotida muhim oʻrin egallagan boʻlib, uning asarlari keyingi davrlardagi koʻplab olimlarga ilhom manbai boʻlgan. Ushbu maqolada arab olimlarining Farobiyni Aristotel izdoshi sifatida eʼtirof etgani, fors olimlarining uning axloqiy va falsafiy qarashlarini chuqur oʻrganganligi hamda turk olimlarining uning ilmiy merosini tasavvuf va tabiiy fanlar bilan bogʻlaganligi yoritiladi. Tadqiqot natijalari Farobiyning turli madaniy va ilmiy anʼanalar kontekstida qanchalik katta ahamiyat kasb etganligini koʻrsatadi.

Kalit soʻzlar: Farobiy, Sharq falsafasi, arab olimlari, fors olimlari, turk olimlari, Aristotel, islom falsafasi, ilmiy meros, axloqiy taʼlimot, tasavvuf, tabiiy fanlar.

Buyuk alloma va mutafakkir Abu Nasr al-Farobiy (870–950) Sharq falsafasi va ilm-fan taraqqiyotiga ulkan hissa qoʻshgan. U nafaqat oʻz davrining, balki keyingi

asrlarning ham ilmiy-madaniy rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatgan. Uning ilmiy merosi faqat musulmon dunyosida emas, balki Yevropa ilmiy maktablarida ham keng o'rganilgan. Ushbu maqolada arab, fors va turk olimlari tomonidan Farobiyga bag'ishlangan asarlar tahlil qilinadi va ularning Farobiy ilmiy merosiga bo'lgan yondashuvlari baholanadi.

Ushbu maqola IMRAD (Introduction, Methods, Results, and Discussion) modeli asosida tayyorlandi. Tahlil uchun quyidagi metodlardan foydalanildi:

- Tarixiy-tanqidiy tahlil – Farobiy haqida yozilgan manbalar o'rganilib, ularning ilmiy ishonchliligi baholandi.

- Taqqoslash usuli – turli davrlarda turli madaniyat vakillari tomonidan Farobiy haqida yozilgan asarlar bir-biriga qiyoslandi.

- Strukturaviy-tahliliy metod – mualliflarning yondashuvi, Farobiyga bo'lgan munosabati va uning ta'siri chuqur tahlil qilindi.

Arab olimlarining Farobiyga munosabati

Abu Nasr al-Farobiy Sharq falsafasi va ilm-fanining yuksalishida ulkan o'rin egallagan mutafakkir bo'lib, arab olimlari uni "Ikkinchi Ustoz" (Aristoteldan keyingi eng buyuk faylasuf) sifatida e'tirof etishgan. Ularning ko'pchiligi Farobiyning ilmiy merosiga chuqur hurmat bilan yondashgan va uning ta'limotini sharhlab, keng yoyishda beqiyos hissasi borligini qayd etgan.

Arab olimlarining Farobiyga bo'lgan yondashuvini bir necha asosiy yo'nalishlarda ko'rib chiqish mumkin:

Ko'plab arab mutafakkirlari Farobiyni Aristotel ta'limotining eng yaxshi sharhlovchisi deb hisoblashgan. Xususan, Ibn Sino (980–1037) Farobiyning Aristotel asarlarini sharhlashdagi rolini juda yuqori baholagan. Ibn Sino o'zining ilmiy faoliyati davomida Aristotel falsafasini mukammal tushunishda Farobiy sharhlariga asoslanganini ta'kidlaydi. Uning yozishicha, u Aristotelning Metafizika asarini ko'p marotaba o'qigan, ammo tushunolmagan. Keyinchalik, Farobiyning ushbu asarga yozgan sharhini o'qib, nihoyat Aristotel falsafasini anglashga muvaffaq bo'lgan[5].

Bundan tashqari, Ibn Rushd (1126–1198) ham Farobiyning falsafiy tafakkurini yuqori baholab, u musulmon olamida Aristotel ta'limotini keng yoyishda asosiy vositachilardan biri bo'lganini ta'kidlagan. Ibn Rushdning fikricha, Farobiy nafaqat Aristotel g'oyalarini o'zlashtirgan, balki ularni islomiy falsafa doirasida qayta talqin qilib, yangi ilmiy yondashuvlar yaratgan.

Arab olimlari Farobiyni faqat Aristotel izdoshi sifatida emas, balki mustaqil mutafakkir sifatida ham ko'rishgan. Al-Shahrastaniy (1086–1153) o'zining Kitab al-Milal wa al-Nihal (Dinlar va mazhablar kitobi) asarida Farobiyni falsafiy tafakkurning yirik namoyandasi sifatida tasvirlab, uning islomiy falsafa rivojiga qo'shgan hissasini tahlil qiladi. U Farobiyning falsafasi tasavvuf va kalom ilmi bilan qanday bog'liq ekanini ko'rsatib, uning Fozil shahar ahli asarini musulmon siyosiy falsafasi uchun muhim deb biladi.

Bundan tashqari, Al-G'azzoliy (1058–1111) Farobiy ta'limotiga tanqidiy yondashgan bo'lsa ham, uning mantiq ilmidagi xizmatlarini tan olgan. Al-G'azzoliy Farobiyning mantiqiy mushohadalari musulmon olimlariga dialektik tafakkurni rivojlantirishda katta yordam berganini e'tirof etadi.

Farobiy nafaqat faylasuf, balki mantiq, musiqashunoslik va siyosatshunoslik sohasida ham ulkan bilimlarga ega bo'lgan. Arab olimlari uning bu yo'nalishlardagi asarlarini ham yuksak baholashgan:

- Mantiq: Farobiyning mantiqiy tafakkurga qo'shgan hissasi juda katta. U Aristotelning mantiqiy qoidalarini rivojlantirib, uni islomiy tafakkur bilan uyg'unlashtirgan. Arab olimlari orasida Farobiyning Al-Mantiq (Mantiq) va Isag'uji (Kirish) asarlari keng tarqalgan bo'lib, ular mantiq ilmini o'rganishda asosiy manbalardan biri hisoblangan.

- Musiq: Farobiyning Kitab al-Musiq al-Kabir (Buyuk musiq kitobi) asari arab olimlari tomonidan musiq nazariyasining eng mukammal asarlaridan biri sifatida qabul qilingan. Bu asarda u musiq ohanglari va inson ruhiyati o'rtasidagi bog'liqlikni ilmiy asosda tushuntirgan.

- Siyosatshunoslik: Farobiyning Fozil shahar ahli asari arab olimlari tomonidan mukammal siyosiy-falsafiy asar sifatida qabul qilingan. U ideal jamiyat va rahbar tushunchalarini ishlab chiqib, Platonning Respublika asari ta'sirida musulmon jamiyatiga mos keladigan siyosiy tizimni nazariy jihatdan yoritgan.

Arab olimlari Farobiyni buyuk faylasuf, mantiqshunos, musiqashunos va siyosiy mutafakkir sifatida qadrlashgan. Ibn Sino, Ibn Rushd, Al-Shahrastaniy va boshqa ko'plab olimlar uning ilmiy merosini yuqori baholab, islom falsafasi va faniga qo'shgan hissasini e'tirof etishgan. Ayniqsa, Farobiyning Aristotel asarlarini sharhlashdagi roli, falsafani islomiy tafakkur bilan uyg'unlashtirishi hamda mantiq, musiq va siyosatshunoslik sohalaridagi yutuqlari unga "Ikkinchi Ustoz" degan yuksak unvonni bergan. Uning ta'limoti nafaqat musulmon dunyosida, balki Yevropa falsafasiga ham katta ta'sir ko'rsatgan.

Fors olimlarining Farobiyga munosabati

Abu Nasr al-Farobiy Sharq falsafasi, ilm-fani va madaniyatining rivojlanishiga ulkan hissa qo'shgan mutafakkir bo'lib, fors olimlari uning ilmiy merosini chuqur tadqiq etgan hamda o'z asarlarida uning falsafiy va axloqiy qarashlariga yuksak baho berganlar. Fors mutafakkirlari Farobiyni nafaqat buyuk faylasuf, balki Sharq uyg'onish davrining asoschilaridan biri sifatida qadrlashgan.

Fors olimlarining Farobiyga bo'lgan munosabatini uch asosiy yo'nalishda tahlil qilish mumkin:

1. Farobiyning falsafiy merosi va axloqiy ta'limoti
 2. Farobiyning ilmiy yutuqlari va ta'siri
 3. Farobiyning biografik merosi va madaniy ahamiyati
- Farobiyning falsafiy merosi va axloqiy ta'limoti

Fors olimlari orasida Farobiy falsafasi va uning axloqiy qarashlarini chuqur tahlil qilganlardan biri Nosir Xusrav (1004–1088) edi. Nosir Xusrav, asosan, falsafa va axloq masalalariga e'tibor qaratgan bo'lib, u Farobiyning inson ma'naviy kamoloti haqidagi qarashlarini Sharq an'analari bilan uyg'unlashtirib sharhlagan.

Nosir Xusrav o'zining G'ozidalar asarida Farobiyning Fozil shahar ahli asaridagi ijtimoiy va axloqiy tamoyillarni chuqur tahlil qiladi. Unga ko'ra, Farobiyning jamiyat to'g'risidagi qarashlari islomiy qadriyatlar bilan uyg'unlashib, fazilatli jamiyat qurish konsepsiyasiga asos bo'la oladi. Nosir Xusrav Farobiyning inson axloqiy

mukammallikka yetishish yoʻlidagi oʻrni haqida fikr yuritib, uning taʼlimotini islomiy gʻoyalar bilan uygʻunlashtirishga harakat qilgan.

Bundan tashqari, Nosir Xusrav Farobiyning mantiqiy tafakkurga qoʻshgan hissasini ham yuqori baholagan. U falsafa va mantiq bir-biri bilan bogʻliq ekanligini, Farobiyning Aristotel falsafasini rivojlantirishda tutgan oʻrni musulmon olami uchun katta ahamiyatga ega ekanligini taʼkidlagan.

Farobiyning ilmiy yutuqlari va taʼsiri

Fors olimlari orasida Xoʻja Nasriddin Tusi (1201–1274) Farobiy ilmiy yutuqlari boʻyicha chuqur tadqiqot olib borgan. U matematika, astronomiya va mantiq sohasida Farobiyning ilmiy merosiga tayanib, oʻzining ilmiy metodlarini yaratgan.

Xususan, Nasriddin Tusi Farobiyning mantiqiy tahlil usullaridan foydalangan holda oʻzining Mantiq al-Musharqin va Tajrid al-Iʼtiqod kabi asarlarini yaratgan[3]. Bu asarlar keyinchalik musulmon Sharqida falsafa va ilohiyot ilmlarini oʻrganishda asosiy manbalar boʻlib xizmat qilgan.

Astronomiya sohasida ham Tusi Farobiyning ilmiy qarashlariga asoslangan. Uning Zij Ilxoni asari astronomik kuzatishlarga asoslangan boʻlib, bu sohadagi tadqiqotlari Farobiyning tabiiy fanlarga boʻlgan yondashuvining davom ettirilishi edi.

Bundan tashqari, Nasriddin Tusi Farobiyning siyosiy-falsafiy gʻoyalarini ham rivojlantirgan. U davlat boshqaruvi va odil jamiyat qurish tamoyillari haqida yozgan asarlarida Farobiyning Fozil shahar ahli asaridagi gʻoyalarni chuqur tahlil qilgan.

Farobiyning biografik merosi va madaniy ahamiyati

Fors olimlaridan yana biri – Abdurahmon Jomiy (1414–1492) Farobiy haqida yozilgan biografik asarlari bilan mashhur boʻlib, u Farobiyni Sharqning eng buyuk mutafakkirlaridan biri sifatida taʼriflagan. Jomiy oʻzining Nafahat al-Uns asarida Farobiyning hayoti va ilmiy merosiga keng oʻrin ajratgan.

Jomiyning fikricha, Farobiy nafaqat buyuk faylasuf, balki Sharq uygʻonish davrining yetakchi arbobi hisoblanadi. Jomiy uning ilmiy yutuqlari haqida gapirar ekan, Farobiyning falsafa, musiqa, mantiq va tabiiy fanlar sohasidagi xizmatlarini alohida taʼkidlaydi.

Jomiy shuningdek, Farobiyning musiqaga oid qarashlariga ham toʻxtalgan. U Kitab al-Musiqa al-Kabir asarining Sharq musiqashunosligi rivojiga qoʻshgan hissasini yuqori baholab, Farobiyning bu boradagi ilmiy merosi nafaqat musulmon Sharqida, balki Yevropa ilm-fanida ham katta ahamiyatga ega boʻlganini taʼkidlaydi.

Fors olimlari Farobiyni nafaqat buyuk faylasuf, balki Sharq uygʻonish davrining asoschilaridan biri sifatida qadrlashgan. Nosir Xusrav uning falsafiy va axloqiy qarashlarini Sharq dunyosiga moslashtirib sharhlagan, Nasriddin Tusi uning ilmiy metodlariga asoslanib oʻz tadqiqotlarini olib borgan, Abdurahmon Jomiy esa uni Sharqning eng buyuk olimlaridan biri sifatida taʼriflagan[1].

Farobiyning ilmiy merosi fors olimlari uchun muhim boʻlib, uning taʼlimoti falsafa, mantiq, tabiiy fanlar, siyosatshunoslik va musiqashunoslik kabi koʻplab sohalarida chuqur oʻrganilgan va rivojlantirilgan. Fors mutafakkirlari Farobiyning taʼlimotini islomiy tafakkur bilan uygʻunlashtirib, uni yanada boyitgan va keng targʻib etganlar.

Turk olimlarining Farobiyga bagʻishlangan asarlari. Turk olimlari Abu Nasr al-Farobiyning ilmiy merosini chuqur oʻrganib, uning falsafiy, ilmiy va axloqiy gʻoyalarini

rivojlantirishga katta hissa qo'shganlar. Farobiy turkiy xalqlarning ilm-fan va falsafa sohasidagi eng yirik namoyandalaridan biri sifatida qadrlangan. Uning qarashlari turk olimlari tomonidan nafaqat sharhlangan, balki yangi yondashuvlar bilan boyitilgan.

Turk olimlarining Farobiya munosabatini uch asosiy yo'nalishda ko'rib chiqish mumkin:

1. Farobiyning ilmiy merosini turkiy xalqlarga taqdim etish
2. Farobiyning inson kamoloti haqidagi fikrlarini rivojlantirish
3. Farobiyning ilm-fan sohasidagi g'oyalarini kengaytirish

1. Farobiyning ilmiy merosini turkiy xalqlarga taqdim etish

Turkiy xalqlarning ilm-fan va madaniy merosini shakllantirishda katta hissa qo'shgan olimlardan biri Mahmud Koshg'ariy (XI asr) bo'lib, u Farobiyning ilmiy merosini turkiy xalqlar orasida yoyishga harakat qilgan.

Mahmud Koshg'ariy o'zining mashhur "Devonu lug'otit turk" asarida turkiy xalqlarning madaniy va ilmiy merosini bayon etgan[2]. Ushbu asarda Farobiyning mantiq va falsafa sohasidagi ishlari bevosita esga olinmasa-da, uning ilohiy bilim va tafakkur haqidagi fikrlari turkiy an'anaviy qarashlarga qanday mos kelishi haqida umumiy fikrlar bayon etilgan. Koshg'ariy turkiy xalqlar orasida ilmiy tafakkurni rivojlantirish zarurligini ta'kidlab, Farobiyning ta'limotini bilvosita qo'llab-quvvatlagan.

2. Farobiyning inson kamoloti haqidagi fikrlarini rivojlantirish

Farobiyning inson axloqiy mukammalligi haqidagi qarashlari turk tasavvufchilariga ham katta ta'sir ko'rsatgan. Bu borada Ahmad Yassaviy (XII asr) alohida e'tiborga loyiqdir.

Ahmad Yassaviy – tasavvuf tariqatining asoschilaridan biri bo'lib, o'zining "Hikmatlar" asarida inson ma'naviy kamoloti va ruhiy poklanish yo'lidagi fikrlarini bayon etgan. Yassaviy insonning ruhiy yuksalishi haqida gapirar ekan, Farobiyning falsafiy qarashlari bilan uyg'unlik kasb etgan fikrlarni ilgari surgan[3].

Farobiy "Fozil shahar ahli" asarida insoniyatning eng oliy maqsadi fazilatli jamiyat qurish ekanligini ta'kidlagan bo'lsa, Yassaviy ham bu fikrni qo'llab-quvvatlab, inson o'z ruhiy pokligi orqali jamiyat taraqqiyotiga hissa qo'shishi lozimligini ta'kidlagan. Yassaviy falsafa va tasavvufni uyg'unlashtirib, insonning axloqiy poklanish yo'lini ta'riflashda Farobiyning kamolot haqidagi g'oyalaridan foydalanadi.

3. Farobiyning ilm-fan sohasidagi g'oyalarini kengaytirish

Farobiyning ilm-fan, ayniqsa matematika va astronomiya sohasidagi g'oyalari turk olimlari tomonidan ham rivojlantirilgan. Ushbu sohada Ali Kuşçu (1403–1474) alohida o'rin tutadi.

Ali Kuşçu – Usmoniylar imperiyasining mashhur astronomi va matematikasi bo'lib, u Samarqandda Ulug'bek rasadxonasida tahsil olgan. Uning ilmiy faoliyatida Farobiyning astronomiya va matematika bo'yicha asarlari katta ta'sir ko'rsatgan.

Ali Kuşçu Farobiyning ilmiy tadqiqot usullaridan foydalangan holda o'zining "Risola fi al-hisob" va "Risola fi al-falak" kabi asarlarini yaratgan. U Farobiyning Aristotel falsafasiga bergan sharhlarini yanada rivojlantirib, ilmiy-falsafiy tafakkurni Usmoniylar imperiyasida keng yoyilishiga hissa qo'shgan.

Bundan tashqari, Ali Kuşçu Farobiyning ta'lim tizimi haqidagi fikrlarini davom ettirgan. U ilm-fan va falsafani din bilan uyg'unlashtirishga harakat qilib, ilmiy bilimlarning rivojlanishi jamiyatning taraqqiyotida muhim o'rin tutishini ta'kidlagan.

Turk olimlari Farobiyning falsafa va ilm-fanga qo'shgan hissasini yuqori baholagan va uning merosini o'z davrida keng targ'ib qilganlar. Mahmud Koshg'ariy uning ilmiy qarashlarini turkiy xalqlarga yaqinlashtirishga harakat qilgan, Ahmad Yassaviy inson kamoloti haqidagi fikrlarini tasavvufiy yondashuv bilan uyg'unlashtirgan, Ali Kuşçu esa Farobiyning astronomiya va matematika bo'yicha g'oyalarini rivojlantirgan.

Farobiyning merosi turkiy madaniyat va ilm-fanning rivojlanishida muhim o'rin tutgan bo'lib, uning ta'limoti keyingi asrlarda ham turk olimlari tomonidan keng o'rganilgan va rivojlantirilgan.

Yuqoridagi natijalardan kelib chiqib, quyidagi xulosalarga kelish mumkin:

1. Arab olimlari Farobiyning asosan Aristotel izdoshi sifatida ko'rishgan va uni falsafiy tafakkurning rivojiga qo'shgan hissasi uchun ulug'lashgan.

2. Fors olimlari uning axloqiy va falsafiy qarashlariga katta e'tibor qaratib, uning islomiy falsafa rivojidagi rolini chuqur tahlil qilganlar.

3. Turk olimlari Farobiyning ilmiy yutuqlarini matematika, astronomiya va tasavvuf bilan bog'liq jihatdan o'rganishgan.

Shunday qilib, Farobiy Sharq olimlari tomonidan turli xil yondashuvlar asosida baholangan bo'lsa-da, barcha tadqiqotchilar uning ilm-fan va falsafa rivojiga qo'shgan ulkan hissasini e'tirof etishgan.

Farobiy Sharq va Islom olamining eng buyuk mutafakkirlaridan biri bo'lib, uning ilmiy merosi asrlar davomida turli xalqlar olimlari tomonidan o'rganilgan va tahlil qilingan. Arab, fors va turk olimlari uning falsafiy va ilmiy qarashlarini turli nuqtai nazardan baholashgan, biroq barchasi uning ilm-fan rivojiga qo'shgan ulkan hissasini tan olgan. Ushbu maqolada Farobiyga bag'ishlangan asarlar tahlil qilinib, uning turli madaniyatlar va ilmiy maktablarga ta'siri yoritildi.

Farobiyga bag'ishlangan asarlarning yanada chuqurroq tahlili, ayniqsa, uning g'arb falsafasiga ta'siri va Yevropa Uyg'onish davri mutafakkirlari bilan bog'liq jihatlari alohida tadqiqot mavzusi bo'lishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Ibn Sino. "Kitob ash-Shifo" – Farobiyning falsafiy ta'siri haqida.
2. Ibn Rushd. "Tahafut at-Tahafut" – Farobiy va Aristotel falsafasi taqqoslangan asar.
3. Xo'ja Nasriddin Tusi. "Akhlag-i Nasiri" – Farobiy axloqiy ta'limotlari tahlili.
4. Abdurahmon Jomiy. "Nafahot al-uns" – Farobiy hayoti va ilmiy faoliyati haqida.
5. Ali Kuşçu. "Risola fi al-hisab" – Farobiy ilmiy merosiga oid ish.

MUNDARIJA

<i>I. SHARQ ALLOMALARI YOZMA MEROSINI TADQIQ ETISH: XORIJIY TAJRIBA, ISTIQBOLLI IZLANISHLAR VA MUAMMOLAR</i>		
QODIROV M.	<i>SHARQ QO'LYOZMALARIDA ARASTU ASARLARINING TALQINI</i>	6
MASHARIPOVA G.	<i>XORAZM MA'MUN AKADEMIYASI ALLOMALARI TADQIQOT MANBALARINING ASOSIY YO'NALISHLARI VA ULARNING TARIXIY-FALSAFIY TAHLILI</i>	13
АГЗАМХОДЖАЕВА Ш.	<i>ИСТОРИЧЕСКИЕ ИСТОЧНИКИ О ФИЛОСОФСКОМ МИРОВОЗЗРЕНИИ О ЖИЗНИ И ТВОРЧЕСТВЕ АЛИШЕРА НАВОИ, СОДЕРЖАЩИЕСЯ В ЕГО СОБСТВЕННЫХ ПРОИЗВЕДЕНИЯХ</i>	19
SAYDALIYEVA N.	<i>ABU NASR FAROBIIY HAQIDA — ARAB, FORS VA TURK OLIMLARI ASARLARINING TAHLILI</i>	25
SULAYMONOV J.	<i>ABU ZAYD ABDURAHMON IBN XALDUNNING “MUQADDIMA” ASARIDA IJTIMOIIY FALSAFIY G'OYALAR TAHLILI</i>	31
IKRAMOVA I.	<i>IBN RUSHDNING “FASL AL-MAQĀL FIYMA BAYNA AL-HIKMATI VA ASH-SHARI'ATI MIN AL-ITTISAL” ASARIDAGI ONTOLOGIK VA GNOSEOLOGIK G'OYALARNING GERMENEVTIK TAHLIL</i>	37
ТҶРАЕВ Л.	<i>МАҲМУД ЗАМАХШАРИЙ ИЛМИЙ МЕРОСИНИ ТАДҚИҚ ЭТИШИ МАСАЛАСИ “РАБИЪ УЛ-АБРОР” АСАРИ МИСОЛИДА</i>	43
JAMAHMATOV K.	<i>SULTON VALAD VA BURHONIDDIN TERMIZIY ASARLARINING QIYOSIY ANALIZI</i>	48
NISHONOV S.	<i>MAMLUKATIMIZDA TA'LIM VA TARBIYA PARADIGMASI ASPEKTIDA SHARQ ALLOMALARI MEROSINING DOLZARB MASALALARI</i>	54
KARIMOV N.	<i>HAKIM TERMIZIYNING ISLOM ILMLARI RIVOJIGA QO'SHGAN HISSASI</i>	59
TOG'AYEV N.	<i>IMOM AL-BUXORIY HADISLARIDA ILM O'RGANISH MASALALARI XUSUSIDA</i>	64
ABDUVAXOBOVA G.	<i>NASIRIDDIN TUSIYNING VAQT HAQIDAGI QARASHLARI</i>	68
SHAVKATOV SH.	<i>MUHAMMAD RIZO OGHIYNING "QASIDAI NASIHAT" ASARIDA IJTIMOIIY-FALSAFIY G'OYALAR VA ULARNING GERMENEVTIK TAHLILI</i>	72
ХОЛБОЕВА Р.	<i>УМАР АЛ-ЧАФМИНИЙ ВА АХМАД АЛ-ФАРФОНИЙ ФАЛСАФИЙ-КОСМОЛОГИК ҚАРАШЛАРИДАГИ БОҒЛИҚЛИК</i>	76
MARDONOVA M.	<i>RUMIY ILMIY FAOLIYATIDA INSON RUHIY TABIATI HAQIDAGI QARASHLARNING IRFONIIY TAHLILI</i>	81
XALILOV A.	<i>ABULQOSIM FIRDAVSIYNING “SHOHNOMA” ASARIDA ONTOLOGIK VA GNOSEOLOGIK QARASHLAR TAVSIFI</i>	84
DILMURODOV E.	<i>“IRFON” ASARIDA INSON MUAMMOLARINING FALSAFIY VA GERMENEVTIK QARASHLARI</i>	89
SAFAROV M.	<i>ABU ABDULLOH XORAZMIYNING “MIFTAH UL-ULUM” ASARIDA FANLAR TASNIFI</i>	95
SHOMUQIMOV L.	<i>I. GASPRINSKIYNING IJTIMOIIY TARAQQIYOTNING INTEGRAL MODELINING FALSAFIY TAHLILI</i>	101
MAMADALIYEV A.	<i>FARIDUDDIN ATTOR HAYOTI VA FALSAFIY — ADABIY MEROSI</i>	106
ESONALIYEVA G.	<i>SHARQ ALLOMALARI YOZMA MEROSINING JAHON SIVILIZATSIYA JARAYONLARIGA QO'SHGAN HISSASI</i>	111
TURSUNOV R.	<i>FUZULIYGA IZDOSHLIK (NABIXON CHUSTIYNING TATABBU' VA TAXMISI MISOLIDA)</i>	114
TOJIBOYEV M.	<i>ALIXONTO'RA SOG'UNIY – ALLOMA VA DAVLAT ARBOBI</i>	117
BANNAYEV A.	<i>MAHMUD ZAMAXSHARIYNING HAYOTI VA IJODI HAMDA “ATVOQ UZ-ZAHAB” ASARI</i>	121

**SHARQ ALLOMALARI YOZMA MEROSINING ILMIY, FALSAFIY, MA'NAVIY
TAFAKKURDAGI O'RNI.** Ilmiy maqolalar to'plami. Toshkent:TDSHU. 2025. 400 b.

Mas'ul muharrir:
PhD, dotsent **J.B. Sulaymonov**

Nashrga tayyorlovchi:
PhD. **L.A. To'rayev**

Taqrizchilar:
falsafa fanlari doktori, professor **E.M. Izzetova**
falsafa fanlari doktori, professor **J.S.Ramatov**

Toshkent davlat sharqshunoslik Universitet Kengashi
tomonidan nashrga tavsiya etilgan
(2025-yilning 3-mayda bo'lib o'tgan 9-sonli majlis qarori).

Nashrga ruxsat berilgan 20.05.2025.
Toshkent davlat sharqshunoslik
universiteti mini-nashriyotida chop etilgan.
Toshkent, Amir Temur ko'chasi, 20.

© Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti, 2025.